

ลักษณะของครูที่ดีตามแนวทางพระราชดำรัส

ครูเป็นอาชีพที่สำคัญยิ่งในระบบการศึกษา เปรียบเสมือนสื่อกลางระหว่างนักเรียนและความรู้ต่าง ๆ ด้วยการใช้เทคนิควิธีการสอนในการประสานเสริมทั้งสองสิ่งเข้าด้วยกัน ดังนั้นครูจึงมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดอารยธรรมของมนุษยชาติให้สืบทอดต่อไปผ่านการจัดการศึกษาซึ่งได้รับเกียรติและความเคารพในสังคมอย่างสูง การปฏิบัติตนให้เป็นครูที่ดีนั้น จึงต้องมีหลักและแนวทางในการยึดปฏิบัติของการเป็นครูที่ดี เฉก เช่นลักษณะของครูที่ดีตามแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกศ (พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช) ที่ได้พระราชทานแก่ครูอาวุโสประจำปี 2522 เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2523 มีข้อความที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของครูดีตอนหนึ่งว่า

“... ครูที่แท้นั้นต้องเป็นผู้กระทำแต่ความดี ต้องขยันหมั่นเพียรและอดุสาหะพากเพียร ต้องเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ ต้องหนักแน่นอดกลั้นและอดทน ต้องรักษาวินัยสำรวมระวังความประพฤติของตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนอันดีงาม ต้องปลื้มตัวปลื้มใจจากความสะอาดกลบคายและความสนุกรื่นเรริงที่ไม่สมควรแก่เกียรติภูมิของตน ต้องตั้งใจให้มั่นคงและแน่วแน่ ต้องซื่อสัตย์รักษาความจริงใจ ต้องมีเมตตาหวังดี ต้องวางใจเป็นกลาง ไม่ปล่อยไปตามอำนาจอคติ ต้องอบรมปัญญาให้เพิ่มพูนสมบูรณ์ขึ้น ทั้งในด้านวิชาการและความฉลาดรอบรู้ในเหตุและผล...”

ครูจึงเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์ในหน้าที่ของตน ปฏิบัติงานด้วยความอดุสาหะพากเพียร พุ่มเททั้งร่างกาย แรงใจ มีเมตริจิตรเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่นักเรียน เป็นพรหมวิหารแก่ศิษย์คือมีจิตเมตตา ให้ความกรุณา ประกอบด้วยมุทิตาและดำรงตนอยู่ในอุเบกขา เมื่อครูปฏิบัติได้ดังนี้ครูจึงเป็นที่เคารพของศิษย์และบุคคลทั้งหลาย นั้นเพราะครูเป็นผู้เสียสละอย่างยิ่งต่อการศึกษานักเรียนดังที่ได้กล่าวมาด้วยความรับผิดชอบและใจรัก แม้ว่าครูจะปฏิบัติตนได้ดังนั้นก็ตามยังคงมีอุปสรรคต่าง ๆ ประกอบกันอยู่โดยตลอด ซึ่งครูต้องใช้ความอดทนในการฟันฝ่าอุปสรรคเหล่านั้นด้วยความแน่วแน่ในคุณความดี ไมโอนเอนไปตามกิเลส ตัณหา ราคะ หรือจิตฝ่ายต่ำทั้งปวง ดังความตอนหนึ่งในพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่คณะครูอาวุโส เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2513 ว่า

“... งานของครูนั้น เป็นงานที่ยากและต้องใช้ความอดทนเสียสละมากยิ่งขึ้นในปัจจุบันยิ่งยากขึ้นทุกที เพราะเกิดมีความคิดใหม่อยู่เสมอ เช่นว่า เด็กต้องมีความคิดริเริ่มมาก แต่ความคิดริเริ่มซึ่งเป็นสิ่งที่ดีนั้นโดยมากไปแปลเป็นว่า จะต้องมีความคิดที่จะล้างครุ ความคิดอันนี้เป็นความคิดที่รู้สึกว่าจะไม่ค่อยดีนัก แต่เราก็ต้องรับว่ามี เพื่อแก้ปัญหาอันนี้ มิใช่ว่าครูจะต้องทำตัวไม่ไต่ เพื่อให้สอดคล้องกับการยุแห่ย์ ตรงข้ามครูยังต้องเสียสละ ยิ่งต้องทำงานหนัก และทำด้วยความเฉลียวฉลาดขึ้น ...”

อีกหนึ่งความประพุดติที่ครูจะต้องถือมาปฏิบัติให้ได้ นั่นคือความซื่อตรงต่อหน้าที่ ไม่ลุ่มหลงอยู่ในเกียรติยศ ตำแหน่ง ชื่อเสียง อามิสสินจ้างหรือวัตถุตอบแทนใด ๆ เนื่องจากอาชีพครูเป็นอาชีพที่ทรงเกียรติด้วยความเสียสละตนเพื่อคุณความดีนั้น ไม่ควรที่จะมุ่งเป้าเพื่อผลตอบแทนในทางใด ๆ ดังนั้นก็เท่ากับว่า ครูกำลังหมิ่นเกียรติแห่งตน ดังจะขอยกพระราชดำรัสที่พระราชทานแก่ครูอาวุโสในโอกาสที่เข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติ ฦ ศาลาดุสิตาลัย เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ความบางส่วนว่า

“... งานครูเป็นงานพิเศษ ผิดแปลกกว่างานอื่นๆ กล่าวในแง่หนึ่งที่สำคัญ ก็คือว่า ครูจะหวังผลตอบแทนเป็นยศศักดิ์ ความร่ำรวย หรือประโยชน์ทางวัตถุเป็นที่ตั้งไม่ได้ ผลได้ส่วนสำคัญเป็นผลทางใจ ซึ่งครูแท้ก็พึงใจ และภูมิใจอยู่แล้ว ดูเหมือนจะภูมิใจยิ่งกว่าข้าวของเงินทอง และยศศักดิ์เสียอีก ... เพราะความมั่งมีและความยิ่งใหญ่ไม่อาจบันดาล หรือซื้อหาความผูกพันทางใจอันแท้จริงจากผู้ใดได้ แต่ความเป็นครูนั้นผูกพันใจคนไว้ได้โดยอัตโนมัติ ไม่ต้องซื้อหาหรือใช้อำนาจราชศักดิ์ข่มขู่เอา ขึ้นชื่อว่าครูกับศิษย์แล้ว ที่จะลืมกันได้นั้นยากนัก ... ในทุกวันนี้การปฏิบัติของครูบางหมู่ ทำให้รู้สึกกันทั่วไปว่า ครูไม่ค่อยห่วงผลประโยชน์ที่ควรจะห่วง หันไปห่วงยศ ห่วงตำแหน่ง ห่วงสิทธิ์ และที่ค่อนข้างร้ายอยู่คือ ห่วงรายได้ ความห่วงในสิ่งเหล่านี้ ถ้าปล่อยไว้จะค่อยๆ เข้ามาทำลายครูทีละเล็กละน้อย ซึ่งเชื่อว่าที่สุดจะสามารถบั่นทอนทำลายความมีน้ำใจ ความเมตตา ความเสียสละทุกอย่างได้ ทำให้กลายเป็นคนขาดน้ำใจ ละโมบ เห็นแก่ตัว ลืมประโยชน์ของศิษย์ กล่าวสั้นคือ จะไม่มีอะไรดีเหลือพอที่จะเคารพนับถือกันไว้ได้ เป็นที่น่าวิตกกว่าครูเหล่านั้น จะผูกพันใจใครไว้ได้อย่างไร จะทำงานของตัวให้บรรลุผลสำเร็จที่แท้จริงได้อย่างไร และจะมีอะไรเกิดขึ้นแก่การศึกษาของเรา...”

เมื่อครูเป็นผู้ที่ประพุดติชอบ ปฏิบัติแล้วนั้น ครูจึงได้ชื่อว่าเป็นแบบอย่างของนักเรียน อาชีพครูนั้นมีใช้แต่จะจำกัดอยู่เฉพาะในโรงเรียนหรือในเวลาเรียนเท่านั้น แต่ครูยังเป็นแบบอย่างให้กับนักเรียนทั้งในด้านความประพุดติและวิถีการดำเนินชีวิตตามแบบอย่างที่ดีของสังคม เช่น การปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของโรงเรียน และสังคม รวมทั้งการดำเนินชีวิตประจำวัน แม้ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวก็ตาม ดังนั้นครูจึงต้องพิจารณาการประพุดติของตนอยู่เสมอด้วยจิตใจที่แน่วแน่อย่างยิ่ง เพราะนักเรียนจะได้รับแนวความคิดในการแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นไปด้วย อาทิ การเดินทางไปยังสถานที่ที่โคจร เป็นต้น สมดังพระบรมราโชวาทในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2522 ความตอนหนึ่งว่า

“...ไม่ว่าจะสอนเด็กวัยใด ลักษณะใด ผู้สอนจะต้องลงมือประพุดติเป็นตัวอย่างด้วยตนเองให้ได้เห็นอยู่ตลอดเวลา โดยไม่ละเลยความประพุดติปฏิบัติที่ต่อการจะให้เกิดมีในตัวเด็กเป็นอันขาด...”

เรื่องสำคัญในการจัดการเรียนการสอนของครูนั้น จะต้องมุ่งหวังเพื่อพัฒนาคุณธรรมให้กับศิษย์ควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอนในด้านความรู้ ความสามารถ หรืออาจจะกล่าวได้ว่าจะต้องให้ความสำคัญกับทั้งด้านพุทธิพิสัย (Knowledge) ด้านทักษะพิสัย (Practice) และด้านจิตพิสัย (Attitude) เท่า ๆ กัน มิใช่ให้ความสำคัญไปที่ด้านใดด้านหนึ่งเกินไป แต่มุ่งพัฒนาให้นักเรียนเป็นคนดีและคนเก่ง ดังจะขอยกพระบรมราชโองการ ที่กล่าวถึงความสำคัญในการสอนของครูที่พระราชทานในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรแก่นิสิตและนักศึกษาวิทยาลัยวิชาการศึกษา เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2505 ความว่า

“...การศึกษาเป็นเรื่องใหญ่ และสำคัญยิ่งที่มนุษย์คนเราเมื่อเกิดมาได้รับการสั่งสอนจากบิดามารดาอันเป็นความรู้เบื้องต้น เมื่อเจริญเติบโตขึ้นก็เป็นหน้าที่ของครูและอาจารย์สั่งสอนให้ได้รับความรู้สูง และอบรมจิตใจให้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม เพื่อจะได้เป็นพลเมืองดีของชาติสืบไป งานของครูจึงเป็นงานที่สำคัญยิ่ง ท่านทั้งหลายซึ่งจะออกไปทำหน้าที่ครู จะต้องยึดมั่นอยู่ในหลักศีลธรรมและพยายามถ่ายทอดวิชาความรู้แก่เด็กให้ดีที่สุดที่จะทำได้ นอกจากนี้ จงวางตนให้สมกับที่เป็นครูให้แก่นักเรียนมีความเคารพนับถือ และเป็นທີ່เลื่อมใสไว้วางใจของผู้ปกครองนักเรียนด้วย...”

เมื่อครูยึดมั่นและปฏิบัติตนเป็นครูที่ดีตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในพระบรมโกศอันเป็นที่รักและเทิดทูนยิ่งของปวงชนชาวไทยแล้วนั้น ย่อมจะร่วมกันสถาปนาพระราชอุดมการณ์ที่ทรงพระราชวิริยะอุตสาหะปฏิบัติพระราชกรณียกิจมาโดยตลอดพระชนม์ชีพของพระองค์ สมดังพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า

“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

ครูทั้งหลายจึงควรปฏิบัติตนเป็นครูที่ดีตามพระราชดำรัสที่พระราชทานมาโดยตลอดนั้น เพื่อสืบสานธรรมแห่งพระองค์ให้สถิตถาวรในแผ่นดินไทย ดังที่ทรงได้รับพระราชสมัญนามว่า “พระผู้ทรงเป็นครูแห่งแผ่นดิน”